

POVO

Focusgroep rond groeidocument boekt resultaten

In september 2014 startten de OSP’ers (ondersteuningspuntbegeleiders) binnen het samenwerkingsverband Kop van Noord Holland VO met het groeidocument. Dat blijkt voor de betrokkenen nog niet direct een makkelijkke overstap te zijn. Het groeidocument vraagt om een andere houding van OSP’er en daarmee van iedereen binnen de school. Een houding die zijn oorsprong vindt in het handelingsgericht werken (HGW) als invulling voor het passend onderwijs. Om inzicht te krijgen in de verschillende opvattingen op scholen rondom het groeidocument, is een focusgroep samengesteld.

De focusgroep bestaat uit Anneke Bouma (directeur SWV Kop van Noord Holland VO), Annemieke van der Giessen (OSP Mavo aan Zee), Carin van de Weteringh (directeur De Spinaker en lid van de commissie toelaatbaarheid), Jantien van der Veen (coach-ondersteuner bij het SWV) en Ellen Speksnijder (ondersteuningscoördinator).

Richting geven
Om de focusgroep richting en sturing te geven, werd ook Erik van Meersbergen door de groep benaderd. Hij is orthopedagoog, docent, ontwikkelaar en coach en verbonden aan het Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg. Hij was tijdens eerdere scholingsdagen vertrouwd

geraakt met de professionele cultuur en is als auteur bekend met handelingsgericht werken en passend onderwijs. “Ik was bezig met een publicatie over dit onderwerp en zag dat er al mooie dingen in de regio gebeuren, die ik op mijn beurt weer kon gebruiken. Ik heb de focusgroep wat meer van afstand begeleid, de gesprekken voorbereid en met Anneke Bouma de analyses van de uitgeschreven gesprekken opgesteld. Zo konden we elkaar helpen.” Achterliggend doel van de focusgroep was een ‘stand van zaken’ en hoe het groeidocument beter en eenduidiger kan worden ingevuld.

Af van het zorgmodel
Al met de opzet van het

samenwerkingsverband werd het werken met indicaties op basis van vastgestelde stoornissen losgelaten en werd gezocht naar de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte van leerling, ouders en docenten. Het groeidocument werd daarbij leidend. De basis voor het groeidocument en de nieuwe houding zijn de zeven uitgangspunten van handelingsgericht werken. Duidelijk is dat het ‘medische model’ met voornamelijk zorgen en een probleemgerichte benadering nog altijd rondwaart op de verschillende scholen, terwijl het in de nieuwe opvatting zou moeten gaan om ondersteunen. Van de Weteringh: “In het speciaal onderwijs is het erg nodig om van het zorgmodel af te

stappen. Uiteindelijk is ook het speciaal onderwijs er om onderwijs te bieden. Handelingsgericht werken was een richting in mijn denkproces van waar ik heen wilde met de Spinaker. Wat heeft een kind nodig om tot leren te komen?” Van Meersbergen stipt aan dat dit proces wennen was, voor alle betrokkenen. Het denken in stoornissen en daarbij behorende handelingswijzers, gaf bijvoorbeeld ouders houvast. Bovendien leverde het begrip op: het lag niet aan hen of de opvoeding. Ook bij docenten werd de beeldvorming over onderwijs-leergedrag haast vanzelfsprekend beïnvloed door het denken in diagnose-recept-behandeling, het medisch model. Terwijl het sociale model nu juist vraagt om te denken in ontwikkeling, mogelijkheden en het ondersteunen van leerlingen. “Waar willen wij de leerlingen op voorbereiden en welke eisen stelt de samenleving aan onze leerlingen (burgers)?” Opvallend is dat leerlingen zelf altijd wel willen leren, ze zijn van nature nieuwsgierig. Maar ze worden vaak belemmerd door de ou-

ders, die overbeschermend en soms ook overvragend zijn.” Met de komst van passend onderwijs en meer specifiek het groeidocument moet de stem en mening van leerlingen veel meer in de regie komen. Denken in termen van ‘wat heeft het kind nodig’ in plaats van ‘wat heeft het’.

Tijd en strijd
Maar dat proces kost tijd, constateert Bouma. Dat ervaart van der Giessen ook. “Het model en het groeidocument sloten aan bij wat ik wilde. Ik ben met het groeidocument aan het werk gegaan om te kijken welke ondersteuning leerlingen nodig hebben die van het speciale onderwijs overstappen naar het reguliere onderwijs. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat docenten iets voor deze leerlingen kunnen betekenen? Toen ik in dienst kwam van het samenwerkingsverband merkte ik toch een strijd. Een strijd over het invullen en daarmee het begrijpen van het groeidocument. Wat zet je waar neer om ervoor te zorgen dat het een duidelijk

document is? Er waren veel nieuwe woorden en termen. Ook docenten liepen er tegen aan. Zij vonden vaak dat wel duidelijk was wat er aan de hand was, maar dat is natuurlijk niet genoeg.”

Zoals van der Giessen opmerkt zijn het uiteindelijk de docenten die verantwoordelijk zijn voor het invullen van het groeidocument. Zij ervaren het echter als een extra belasting. Inmiddels is een teambespreking opgezet om leerlingen die ondersteuning nodig hebben gezamenlijk te bespreken. Daarna vult van der Giessen met de docent in kwestie het groeidocument in. “Als alle docenten betrokken zijn, merk je ook dat er direct discussies ontstaan en inzichten en meningen gedeeld worden. Je merkt toch dat docenten aan het werk wil gaan voor een leerling als eenmaal inzichtelijk is wat hij of zij nodig heeft.”

Matrix voor HGW
De focusgroep is niet voor niets opgezet. Januari van dit jaar publiceerden Bouma en van Meersbergen de opbrengsten in het Tijdschrift voor Orthopedagogiek: bewustwording van ons dagelijks handelen, bewust werken aan beeldvorming over leerlingen en over hoe partnerschap met ouders vorm te geven. Behalve een beeld van de stand van zaken is het belangrijk om te kijken hoe HGW en het groeidocument verder ontwikkeld kunnen worden.

Van der Giessen: “Met elkaar hebben we een document ontwikkeld dat nog duidelijker is. Het heeft ons scherper gemaakt op de dingen die we uit het groeidocument willen halen. Ook echt handelingsgericht.” Om de ideeën van HGW te toetsen en te borgen in de verschillende schoolorganisaties, is de focusgroep gekomen tot een matrix. Daar komen de zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken terug, gekoppeld aan zelfgekozen kernbegrippen. De matrix is een schematisch overzicht en gericht op evaluatie, plus hoe het concept HGW verder uitgerold kan worden. Dat kan per school of zelfs per afdeling. Bouma: “Het is een handig hulpmid-

del om de school of afdeling te toetsen aan de mate van HGW. Of om te zien welke punten in het beleid voor het komende jaar aandacht moeten krijgen om de school meer HGW-gericht te krijgen. Het resultaat daarvan zou je uiteindelijk terug moeten kunnen zien in het groeidocument.”

Geest in de school
De matrix kan ook goed dienen om de vinger aan de pols te houden en regelmatig te checken. Van Meersbergen: “Het gaat volgens mij niet eens zozeer om het invullen van het groeidocument an sich, maar om de goede geest in de school. Weten we wat we zeggen als we het groeidocument invullen? Voelt iedereen zich verantwoordelijk voor het organiseren van de ondersteuning voor de leerling. Weten we hoe de volgende stap in de ontwikkeling van die leerling uit te lokken is en wat daar voor nodig is?” Van de Weteringh zou het mede daarom willen voorleggen aan teamleiders en directeurs in plaats van bij de ondersteuningspuntbegeleiders. “Het gaat erom HGW uit te dragen en in het schoolontwikkelplan te zetten”, vindt ze. “Op De Spinaker staat het in het schoolplan voor volgend jaar: het hele schoolteam wordt geschoold in HGW. Inclusief ikzelf en de teamleider.”

En hoe verder?
Een groeidocument dat duidelijk is opgesteld in samenwerking met leerling en ouders of door hen zelf is ingevuld: dat levert blijde gezichten op. Als heel concreet wordt benoemd waar de kansen liggen voor de leerling en samen met ouders en de school een oplossing wordt gevonden. Dat is uiteindelijk waar het om gaat. De focusgroep heeft voor zichzelf nog geen ophef-fing in het vizier: er ligt nog te veel om te doen. Van de Weteringh: “Het HGW en het belang van een goed groeidocument moeten naar buiten. Daar ligt voor ons nog genoeg te winnen.”

handelingsgericht werken met het groeidocument

Good practices benutten, variëren kan en concreet beschrijven moet, doelen waaraan gewerkt wordt door leerling, leraar (en ouders) mogen een plek krijgen mits concreet en SMART-verwoord: specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realistisch, tijdgebonden. Kies een uitgangspunt wat scholing, training of doorontwikkeling verdient. Aandacht voor samenhang tussen alle andere uitgangspunten hgw, zoek dialoog met alle betrokkenen, helpt passend onderwijs vorm te geven, groeidocument is geen doel op zich maar een formulier wat de leergerichte en sociale en emotioneel gerichte competentieontwikkeling van de leerling in de schoolloopbaan (jaar-na-jaar) laat zien, groeidocument is ondersteunend, het gaat om de afstemming op de onderwijsbehoeften van die leerling en het groeidocument brengt ook de bijbehorende ondersteuningsbehoeften van de leraren, school, ouders in kaart.

beeldvorming leerling: visie op onderwijs en opvoeding

Groeidocument stuurt door inhoud en structuur en concretiseert de visie op leerling en ontwikkeling/onderwijs/ opvoeding, omschrijft waarneembaar gedrag, onderwijsbehoeften van de leerling staan centraal (wat heeft hij de komende tijd nodig/ wat vraagt deze leerling van ons om concrete doelen te realiseren), contextfactoren uit de drie leefmilieus kennen, zoeken naar volgende stap in ontwikkeling, er zijn ook dingen die al goed gaan, maakt subjectieve beeld over leerling bespreekbaar (intersubjectief beeld).

taken en verantwoordelijkheden

Ondersteunen leerling, (onder)kennen ondersteuningsbehoefte leraar, mentor, team, osp-begeleiders helpen docenten bij invullen groeidocument en bevragen de docent/mentor, trainen alle medewerkers uit alle lagen organisatie, samenwerken, positieve zoeken, er zijn ook dingen die goed gaan, leren van en met elkaar.

partnerschap met ouders

In het groeidocument de meningen van alle betrokkenen opnemen, participatie, verwachtingen management, benoemen van ondersteuningsvragen, breed informatie verzamelen en verantwoordelijkheden delen, meedenken, wederkerig ondersteunen en steunen, evalueren, positieve zoeken en benadrukken, er zijn zaken die al goed gaan, bekijken wat bij ouders, school, een buurtnetwerk of hulpinstelling behoort.

DOORONTWIKKELEN

De focusgroep codeboom met de onderwerpen en de ordening van kernbegrippen uit de gesprekken.

Vraag: hoe handelingsgericht werken wij (al) met het groeidocument?	Verschil in uitvoering groeidocument	Beeldvorming/ visie opvoeding onderwijs	Taken en verantwoordelijkheden	Partnerschap met ouders	Doorontwikkeling: o.a. aansluiting po-vo
1. Ons handelen is doelgericht en we analyseren opbrengsten					
2. De onderwijs-/opvoedbehoeften van de leerling/groep staan centraal: wat hebben zij nodig?					
3. Het gaat om afstemming en samenwerking: we gaan uit van transitie in de onderwijs-/opvoedsituatie					
4. De leraren/ouders doen ertoe: wat hebben zij nodig om het onderwijs aan de leerling / het kind te ondersteunen?					
5. Positieve aspecten van leerling, groep, leraar, team, ouders zijn van groot belang					
6. We werken constructief samen (leraren, ouders, leerlingen, ...)					
7. We werken systematisch en transparant. We doen wat we zeggen en we zeggen wat we doen. Formulier is ondersteunend					

De door de focusgroep gebruikte matrix HGW Schoolontwikkeling.

De volledige focusgroep: Carin van de Weteringh, Ellen Speksnijder (afwezig bij interview), Jantien van der Veen (afwezig bij interview), Annemieke van der Giessen, Anneke Bouma en Erik van Meersbergen.